https://doi.org/10.31743/sp.10644

Marek Geszprych (tłum.)
Ustawa z dnia 11 lutego 1949 r. o Izbie Rolniczej kraju związkowego Nadrenia Północna-Westfalia
Studia Prawnicze KUL 2018, nr 3, s. 143-155

Uwagi do przekładu

W numerze trzecim Studiów Prawniczych KUL z roku 2018 ukazał się przekład ustawy z dnia 11 lutego 1949 r. o Izbie Rolniczej kraju związkowego Nadrenia Północna-Westfalia. Autorem tłumaczenia jest dr Marek Geszprych, radca prawny w Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, wiceprezes Polskiego Związku Zrzeszeń Leśnych, szkoleniowiec, prelegent konferencji naukowych, autor m.in. interesującego tekstu o pojęciu obwiedni[1], użytym w pkt 30 art. 4 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych[2]. Doktorat uzyskał w 2012 r. na podstawie rozprawy o prawnej i aksjologicznej konstrukcji zrzeszeń leśnych[3].

Bezsprzecznie doceniam osiągnięcia i dorobek tłumacza. Chciałbym jednakże zwrócić uwagę na nieścisłości, jakie pojawiły się w opublikowanym przekładzie, związane z interpretacją niemieckiego języka prawnego. Można bowiem odnieść wrażenie, że przekładu nie skonfrontowano z publikacjami dotyczącymi przedmiotowej Izby, niespójnie przetłumaczono nazwy własne, nie oddano wiernie oryginału (co przy tłumaczeniu tekstów

---

[1] M. Geszprych, *Zagadnienia prawne dotyczące zmiany przeznaczenia gruntów rolnych, ze szczególnym uwzględnieniem pojęcia „obwiedni"*, Człowiek i Środowisko 2016, t. 40, nr 3-4, s. 51-68. Zob. też: A. Zdanowicz, *Zmiana przeznaczenia gruntów rolnych klas I-III na cele nierolnicze w kontekście stosowania tzw. obwiedni*, Człowiek i Środowisko 2018, t. 41, nr 1, s. 49-63. Agnieszka Zdanowicz bazowała na dorobku M. Geszprycha, co pozytywnie świadczy o naukowym oddźwięku jego publikacyjnej aktywności.

[2] Tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 1161 z późn. zm.

[3] Wykaz zakończonych przewodów doktorskich na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, opracowanie dostępne online: https://wpia.uksw.edu.pl/sites/default/files/doktoraty/Tabela%20do%20kadr%20os-%c3%b3b%20kt%c3%b3re%20obroni%c5%82y%20prac%c4%99%20doktorsk%c4%85-1%20(2).pdf [dostęp: 29.12.2019 r.].

prawnych jest istotne) oraz nie wychwycono różnic między „statutem", „statutami" a „przepisami statutowymi". Rzutuje to zaś na rozumienie nie tylko statutów niemieckich izb rolniczych, ale i aktów instytucji samorządu gospodarczego w ogólności. Nadmienię jedynie, że w tej mierze skłaniałbym się do traktowania statutów podmiotów samorządu gospodarczego jako umów, a nie aktów prawa zakładowego[4]. Zamierzam zatem podać prawidłowe – w moim odczuciu – rozumienie przytoczonych pojęć ustawowych oraz wyjaśnić kontekst ich zastosowania przez krajowego ustawodawcę (tzn. Landtagu Nadrenii Północnej-Westfalii i innych landtagów).

Zdaję sobie sprawę, że sposób tłumaczenia tekstu obcojęzycznego zależy w pewnej mierze od preferencji tłumacza. W swej codziennej pracy z takimi tekstami dążę bardziej do oddania składni i dosłownego brzmienia oryginału. W celu zilustrowania tego założenia wystarczy przywołać zdanie drugie § 2 cytowanej ustawy, które brzmi: „Insbesondere erstreckt sich ihr Aufgabenbereich darauf". Zostało ono przełożone jako: „W szczególności zakres jej obowiązków dotyczy", podczas gdy ja użyłbym sformułowania: „W szczególności rozciąga się jej zakres zadań na". Uważam, że dzięki temu polski czytelnik otrzymuje możność obcowania z żywym językiem o innej strukturze, a nawet melodyce. Proponowane przeze mnie brzmienie pociągnęłoby za sobą rzecz jasna zmianę przekładu punktów od a) do m) wskazanego paragrafu, co – jeszcze raz podkreślę – wynikałoby z maniery osoby dokonującej tłumaczenia tekstu obcojęzycznego. Bliższe mi jest takie podejście w przekładoznawstwie, które wyraźnie sygnalizuje różnice między systemami prawnymi[5].

Treści, co do których można zgłosić wątpliwości, odnoszą się do rozumienia pojęcia statutu, struktury omawianej Izby oraz przekładu poszczególnych nazw. W tłumaczeniu słowo *Satzungen* zostało przełożone jako „statut", tymczasem nie chodzi o *Satzung* w liczbie pojedynczej, lecz właśnie *Satzungen* w liczbie mnogiej. Pojęcie to występuje w kilkunastu przepisach ustawy. W ustępie drugim § 1 jest mowa o tym, że zadania Izby, struktura i jej organy są regulowane przepisami ustawy i statutów. Zgodnie z § 10 ust. 1 członków Izby wybiera się na okres sześciu lat, a co trzy lata połowa ustępuje zgodnie z kolejnością obwodów wyborczych ustaloną w głównym statucie (*durch die Hauptsatzung*). Statuty i regulaminy

[4] Wątek ten tylko sygnalizuję, ponieważ jego rozwinięcie wymagałoby porównania statusu prawnego statutów zakładów, korporacji prawa publicznego, innych podmiotów administrujących oraz np. spółdzielni.

[5] Por. D. Kierzkowska, *Tłumaczenie prawnicze*, Warszawa 2007, s. 61.

uchwala walne zgromadzenie członków (§ 14). Statuty powinny określać powołanie komisji do zadań szczególnych i umożliwiać kooptację członków (§ 15 ust. 1 i 2). Placówka powiatowa realizuje zadania przypisane jej statutami lub uchwałą walnego zgromadzenia (§ 24 ust. 3). Przepisy odsyłające, tzn. mówiące o tym, że unormowania szczególne regulują statuty (*regeln die Satzungen*), pojawiają się w § 7 ust. 5 oraz § 25 ust. 4 zdanie drugie.

Ważny jest również § 19, wyodrębniony w tekście ustawy z własnym tytułem: *Die Satzungen*, co powinno się postrzegać od strony wykładni systemowej. W ust. 1 przewidziano, że Izba reguluje stosunki wewnętrzne statutami i regulaminem (*durch Satzungen und Geschäftsordnung*), a statuty wymagają zgody Ministerstwa (*Die Satzungen bedürfen der Zustimmung des Ministeriums*). W przeciwieństwie do języka polskiego w niemieckim języku prawnym nie znajdziemy tak ścisłego rozróżnienia między organem administracji publicznej a urzędem jako aparatem pomocniczym. W ust. 3 ustawy wspomina się, że zmiany statutów wymagają zgody organu nadzorczego (*Änderungen der Satzungen bedürfen der Genehmigung der Aufsichtsbehörde*). W kolejnym zaś ustępie przewidziano publikację statutów i ich zmian. W omawianym paragrafie określono też ustawową, minimalną treść przepisów statutowych. Powinny one zawierać w szczególności postanowienia dotyczące: siedziby Izby, liczby i granic obwodów wyborczych, liczby członków, zadań i uprawnień walnego zgromadzenia członków oraz prezesa Izby, spraw budżetowych, kasowych i rachunkowych.

Tylko w jednym miejscu ustawy w § 10 jest mowa o *Hauptsatzung* – statucie głównym. Ustawodawca nie czyni tak jednak bez powodu, a przekład nie może zaciemniać objawiającej się w tym przypadku racjonalności. W niemieckim języku prawnym, w przepisach konstytuujących korporacje prawa publicznego, jakimi są instytucje samorządu gospodarczego, odróżnia się statut główny od innych statutów. Używając dla pierwszego i pozostałych identycznego polskiego określenia „statut", i to w liczbie pojedynczej, popada się w sprzeczność. Wyraźnie widać to w ocenianym przekładzie § 17 ust. 3 i § 19 ust. 4.

Zasygnalizowaną sprzeczność można wyjaśnić, gdy uwzględni się fakt, że użycie słowa *Satzungen* w liczbie mnogiej jest wieloznaczne. *Die Satzungen* to nie tylko „statuty" w znaczeniu: statut główny i statuty pozostałe, ale również przepisy statutowe. Da się to dostrzec dzięki porównaniu komentowanego przekładu z ustawą z dnia 28 lipca 1970 r.

o Izbie Rolniczej Nadrenii-Palatynatu[6]. W ustępie pierwszym § 4 tej ustawy czytamy:

> § 4. Satzungen. (1) Die Landwirtschaftskammer regelt im Rahmen der Gesetze ihre Selbstverwaltungsangelegenheiten durch Rechtsvorschriften (Satzungen) für: a) ihre innere Ordnung (Hauptsatzung), b) ihre finanziellen Angelegenheiten (Feststellung des Haushaltsplanes, einschließlich der Festsetzung des Beitragssatzes, Gebührensatzung) […].

Można to przetłumaczyć następująco:

> § 4. Przepisy statutowe. (1) Izba Rolnicza reguluje, w ramach ustaw, swoje sprawy administracji samorządowej poprzez przepisy prawne (statutowe): a) swoją wewnętrzną organizację (statut główny), b) swoje finansowe sprawy (ustalenie budżetu, łącznie z ustanowieniem wysokości składek, statut opłat) […].

Czy przetłumaczymy tytuł tegoż paragrafu i słowo w nawiasie jako „statuty", czy „przepisy statutowe", merytoryczne odniesienie pozostanie takie samo. Rozróżnienie między statutem głównym, statutami pozostałymi a przepisami statutowymi jest ugruntowane historycznie, bez znajomości kontekstu wynikającego z historii prawa nie zrozumiemy w pełni dogmatyki.

Zakładanie izb rolniczych na terenie Związku Niemieckiego, a potem II Rzeszy zależało od polityki poszczególnych terytoriów: królestw (jak Prusy), wielkich księstw (jak Badenia), księstw i wolnych miast. Proces ten nie był skoordynowany w czasie. Pierwsza taka izba powstała w Bremie w 1849 r., kolejne – w Prusach od 1894 r., następnie w innych państwach niemieckich. Nawet w Prusach nie stworzono od razu pełnej struktury terytorialnej izb dla poszczególnych prowincji, np. Izba Rolnicza Nadrenii została założona w 1899 r.[7] W Alzacji-Lotaryngii, tj. kraju Rzeszy (*Reichsland*), działała Rada Rolnicza (*Landwirtschaftsrat*), która delegowała

---

[6] Landesgesetz über die Landwirtschaftskammer Rheinland-Pfalz (LwKG). Vom 28. Juli 1970, Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Rheinland-Pfalz, 1970, w. 309; w stanie prawnym na dzień 30 grudnia 2019 r. z uwzględnieniem nowelizacji z dnia 15 września 2009 r.

[7] *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland*, t. 3. *Nordrhein-Westfalen*, red. S. Corsten i in., Hildesheim 2006, s. 177; dane inwentarza archiwalnego zespołu Landwirtschaftskammer Rheinland dostępne online na stronie Archiwum Krajowego Nadrenii Północnej-Westfalii: https://www.archive.nrw.de/LAV_NRW/jsp/bestand.jsp?archivNr=185&tektId=4055&expandId=4055 [dostęp: 30.12.2019 r.].

swoich trzech przedstawicieli do izby wyższej do landtagu[8]. Ową Radę Rolniczą niekiedy mylnie nazywa się izbą rolniczą. Rada Rolnicza Alzacji-Lotaryngii, podobnie jak rady na innych terytoriach Rzeszy, istniała na poziomie regionalnym. Na szczeblu centralnym od 1871-1872 r. funkcjonowała Niemiecka Rada Rolnicza (*Deutscher Landwirtschaftsrat*)[9]. Pełniła ona rolę związku izb i organizacji rolniczych. Zrzeszała m.in. izby rolnicze dla księstwa Anhalt, Badenii, Brunszwiku, Poznania – Prus Zachodnich, Hanoweru, rejencji Kassel i Wiesbaden, Meklemburgii-Schwerin, Pomorza, Nadrenii, Śląska, Szlezwiku-Holsztyna, rejencji Sigmaringen[10]. Historia samorządu rolniczego Alzacji i Lotaryngii w późniejszych latach wiąże się już z francuskimi izbami rolniczymi – regionalnymi i departamentowymi – takimi jak Izba Rolnicza Alzacji (*Chambre d'Agriculture Alsace*) czy Meurthe i Mozeli (*Chambre d'Agriculture Meurthe-et-Moselle*)[11].

Nie było też jednej ustawy ramowej, ujednolicającej ustrój niemieckich izb rolniczych. Projekt ustawy o izbach rolniczych Rzeszy (*Reichslandwirtschaftskammergesetz*) nie wszedł w życie[12]. Landy doczekały się izb rolniczych dopiero pod koniec istnienia Republiki Weimarskiej, gdyż przed Wielką Wojną nie istniały one np. w Bawarii czy Wirtembergii[13].

Nie od razu w tekstach ustaw, statuujących izby rolnicze, pojawiały się przepisy odsyłające do regulacji statutowych. W ustawie o Izbie Rolniczej w Bremie z dnia 25 kwietnia 1849 r.[14] nie zawarto takich odwołań.

---

[8] Zob. § 6 Gesetz über die Verfassung Elsaß-Lothringens. Vom 31. Mai 1911, Reichsgesetzblatt, 1911, s. 225.

[9] K. Hirte, *Die deutsche Agrarpolitik und Agrarökonomik: Entstehung und Wandel zweier ambivalenter Disziplinen*, Wiesbaden 2019, s. 398.

[10] Są to dane z inwentarza zespołu archiwalnego Deutscher Landwirtschaftsrat w systemie archiwalnym „Invenio" Niemieckiego Archiwum Federalnego.

[11] https://alsace.chambre-agriculture.fr/; https://meurthe-et-moselle.chambre-agriculture.fr/ [dostęp: 30.12.2019 r.].

[12] M. Will, *Selbstverwaltung der Wirtschaft. Recht und Geschichte der Selbstverwaltung in den Industrie- und Handelskammern, Handwerksinnungen, Kreishandwerkerschaften, Handwerkskammern und Landwirtschaftskammern*, Tübingen 2010, s. 791. Por. *Die Landwirtschaft Niedersachsens 1914-1964*, red. A. Niemann, Hannover 1964, s. 27; S. Raillard, *Die See- und Küstenfischerei Mecklenburgs und Vorpommerns 1918 bis 1960*, München 2012, s. 62.

[13] M. Will, *Selbstverwaltung der Wirtschaft*…, s. 794.

[14] Bekanntmachung des Gesetzes, die Kammer für Landwirthschaft betreffend. Publicirt am 25. April 1849, Gesetzblatt der Freien Hansestadt, Bremen 1850, s. 179.

Pojawiły się jednak w ustawie pruskiej z roku 1894[15]. W jej § 4 przewidziano, że „Statuty muszą, w obrębie przez tę ustawę podanych przepisów, postanowienia zawierać o"[16]: siedzibie Izby, prawie wyborczym, liczbie członków, pozycji zarządu itd.

Współcześnie można spojrzeć chociażby na statut główny Izby Rolniczej Dolnej Saksonii (*Landwirtschaftskammer Niedersachsen*)[17]. W jego treści wyraźnie odróżniono statut główny i statuty zawierające postanowienia szczegółowe. Mianem statutu określono nawet akt, który można by nazwać regulaminem rozliczania kosztów (*Kostensatzung*). W ustawie z dnia 10 lutego 2003 r. o Izbie Rolniczej Dolnej Saksonii[18] nieco inaczej niż w ustawie o Izbie Rolniczej Nadrenii Północnej-Westfalii rozłożono punkty ciężkości regulacji statutowych. Sprawy, które w Nadrenii Północnej-Westfalii uregulowano w drodze statutowo-regulaminowej, w Dolnej Saksonii powierzono wprost statutowi głównemu[19].

Kolejny z zasygnalizowanych problemów odnosi się do rozumienia struktury i nazewnictwa organów. Ustrojem niemieckich izb rolniczych, ze szczególnym uwzględnieniem właśnie Izby Rolniczej Nadrenii Północnej-Westfalii, zajmowała się wywodząca się z poznańskiego środowiska badaczy samorządu gospodarczego Marta Balcerek-Kosiarz[20]. Skonfrontowała ona przepisy ustawy z postanowieniami statutu głównego, regulaminu wyborczego oraz ustawy z dnia 10 lipca 1962 r. o organizacji administracji rolnej[21]. Jej zdaniem organami analizowanej Izby są: walne zgromadzenie,

---

[15] Gesetz über die Landwirtschaftskammern. Vom 30. Juni 1894, Gesetz-Sammlung für die Königlichen Preußischen Staaten, Berlin 1894, s. 126.

[16] „Die Satzungen müssen innerhalb der durch dieses Gesetz gegebenen Vorschriften Bestimmungen enthalten über…". Celowo podałem tłumaczenie aż nazbyt dosłowne, zatem trudno zrozumiałe.

[17] Statut główny Izby Rolniczej Dolnej Saksonii z dnia 29 listopada 2017 r., który wszedł w życie 1 stycznia 2018 r.; dostępny online: https://www.lwk-niedersachsen.de/index.cfm/portal/84/nav/1719/article/24532.html [dostęp: 30.12.2019 r.].

[18] Gesetz über die Landwirtschaftskammer Niedersachsen (LwKG) in der Fassung vom 10. Februar 2003, Niedersächsisches Gesetz- und Verordnungsblatt, 2003, s. 176, z uwzględnieniem nowelizacji z dnia 14 grudnia 2016 r.

[19] Zob. § 25 cytowanej wyżej ustawy.

[20] M. Balcerek, *Izby rolnicze w Republice Federalnej Niemiec*, w: *Samorząd w Polsce. Istota, formy, zadania*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2012, s. 371-382; taż, *Ustrój prawny samorządu rolniczego w Polsce i RFN. Studium porównawcze*, Przegląd Politologiczny 2012, nr 1, s. 115-126.

[21] Gesetz über die Organisation der Landesverwaltung – Landesorganisationsgesetz. Vom 10. Juli 1962, Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Nordrhein-Westfalen,

komisje, komisja główna, prezydent oraz dyrektor[22]. Badaczka napisała: „walne zgromadzenie powołuje komisję główną i komisje problemowe jako kilkuosobowe ciała doradcze i opiniodawcze, ale nie organy władzy wyznaczające kierunek działania izby. […] organem władzy wykonawczej Izby Rolniczej Północnej Nadrenii-Westfalii jest prezydent Izby. Jest to organ monokratyczny. W izbie nie występuje zarząd jako organ kolegialny; jego kompetencje przejęła komisja główna, która w izbie stanowi nie samodzielne, a merytoryczne ciało doradcze prezydenta izby"[23].

Zgoła inaczej przedstawia się struktura Izby w komentowanym przekładzie, w którym zatarto nie tylko różnicę między zarządem (*Vorstand*) a komisją główną (*Hauptausschuss*), ale także nie trzymano się jednolitego nazewnictwa *Kreisstellen*. Nazwano je albo biurem powiatowym, albo Radą Powiatową. Decyzja co do przyjętego tłumaczenia nie jest łatwa, ponieważ – jak można by wnioskować – *Kreisstelle* wykazuje mieszany charakter przedmiotowo-podmiotowy. Z punktu widzenia § 9 ust. 2 w zw. z § 6 ust. 2 wspomnianej ustawy o organizacji administracji rolnej oraz § 24 ust. 5 ustawy o Izbie Rolniczej Nadrenii Północnej-Westfalii właściwsze wydaje się traktowanie *Kreisstelle* jako instytucji (biura, placówki), a nie grupy o określonej samodzielności organizacyjnej (tj. rady). Zgodnie z przywołanymi przepisami dyrektorka/dyrektor Izby Rolniczej stanowi wyższy organ krajowy (*Landesoberbehörde*). Zarządzająca/zarządzający (*Geschäftsführerinnen oder Geschäftsführer der Kreisstelle*) placówką powiatową Izby Rolniczej, jako osoba pełnomocna administracji krajowej w powiecie, jest zaś organem niższym. Jednak w § 24 ust. 2 ustawy o Izbie Rolniczej Nadrenii Północnej-Westfalii wyraźnie stwierdzono, że *Kreisstelle* składa się z członków Izby Rolniczej danego obwodu, którzy wybierają przewodniczącą/przewodniczącego (*vorsitzendes Mitglied*), pełniącą/pełniącego funkcję *Kreislandwirtin/Kreislandwirt*. Przewodnicząca/przewodniczący *Kreislandwirtin/Kreislandwirt* byłby „delegatem" *Kreisstelle* (w domyśle: delegatem do Izby Rolniczej i reprezentantem grupy rolników z poziomu powiatu, a zarządzająca/zarządzający – urzędnikiem, powoływanym i odwoływanym przez komisję główną za zgodą dyrektora Izby). *Kreislandwirta* można, być może zbytnio kojarząc z okresem okupacji

1962, s. 421, tekst jednolity z dnia 19 października 2013 r., stan prawny na dzień 20 grudnia 2019 r.

[22] M. Balcerek, *Izby rolnicze*…, s. 378.

[23] Tamże, s. 380.

niemieckiej, nazywać agronomem powiatowym. Dodatkowo w polskim języku urzędowym *Gartenverband*, tudzież *Verband Gartenbau*, ma swe ustalone brzmienie odnoszące się do Związku Ogrodniczego (§ 3 ust. 1). W przypadku nazw własnych tłumacz ma więc do wyboru w zasadzie trzy drogi: wyjaśnić termin w sposób opisowy, zapożyczyć go z języka źródłowego albo dosłownie przetłumaczyć[24].

Z punktu widzenia leksykalnego interesujące jest wprowadzenie przez ustawodawcę Nadrenii Północnej-Westfalii żeńskich form nazw organów Izby, tzn. prezydenta Izby (*Präsident*) oraz prezydentki (*Präsidentin*). Dla polskiego odbiorcy oczywiście bardziej zrozumiały będzie termin „prezes Izby". Nie określamy przecież prezesa Rady Ministrów mianem prezydenta Rady Ministrów (*Ministerpräsident*). Taka różnica w przekładzie wynika też z kontekstu i wiedzy o systemie prawno-politycznym Polski i Niemiec[25]. Trudność w ocenie przekładu potęguje brak wskazania danych publikatora urzędowego oraz wersji aktu, tzn. ewentualnego tekstu jednolitego lub nowelizacji.

Tłumaczenie nie uwidacznia także zamiaru ustawodawcy zastosowania języka neutralnego pod względem płciowym, na co wskazują punkty od a) do c) ustępu drugiego § 17. Zgodnie z nimi wśród wybieranych członków głównej komisji muszą się znaleźć: dwa przedstawicielstwa (*zwei Vertretungen*) związków ogrodniczych, uprawy warzyw, owoców i winorośli; jedno przedstawicielstwo (*eine Vertretung*) prywatnych właścicieli lasów oraz dwie przedstawicielki (*zwei Vertreterinnen*) koła gospodyń wiejskich.

Oceniając przekład, trzeba zaznaczyć, że nie dochowano w nim zasady – znanej z translatoryki – spójności tekstu prawnego[26]. Nie odwzorowuje on w pełni nie tylko treści, ale i sensu oryginału, a dodatkowo nie został osadzony w kontekście systemu niemieckiego prawa krajowego[27].

---

[24] R. Kołodziej, *Problemy terminologiczne w przekładzie polskich tekstów prawnych na język niemiecki (prawo pracy oraz prawo handlowe)*, w: *Przekład – teorie, terminy, terminologia*, red. M. Piotrowska, J. Dybiec-Gajer, Kraków 2012, s. 129.

[25] E. Bagłajewska-Miglus, J. Dudzicz, *Tłumaczenie prawne i prawnicze jako szczególny rodzaj tłumaczenia specjalistycznego*, w: *Język(i) w prawie. Zastosowania językoznawstwa i translatoryki w praktyce prawniczej*, red. E. Kubicka, L. Zieliński, S. Żurowski, Toruń 2019, s. 140.

[26] Por. A. Jopek-Bosiacka, *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa 2006, s. 138.

[27] A. Jopek-Bosiacka, *Teoretycznoprawne i logiczne uwarunkowania przekładu prawnego*, Warszawa 2019, s. 246 i 249. Por. też: A. Pisarska, T. Tomaszkiewicz, *Współczesne tendencje przekładoznawcze*, Poznań 1998, s. 126.

Popieram rzecz jasna działania zmierzające do upowszechniania wiedzy o samorządzie gospodarczym. Aspekt porównawczy pozostaje ważny, zwłaszcza przez wzgląd na przejawiane niekiedy bezkrytyczne oceny niemieckiego modelu korporacji samorządowych[28], ignorujące prowadzoną przez niemieckich ekspertów krytykę tego systemu i dyskusję nad opcją „prywatyzacji" izb przemysłowo-handlowych, tzn. przekształcenia ich w izby handlowe na wzór anglosaski[29]. Badania regionalne i źródłowe stanowią podwalinę dla syntez wychodzących poza zestawienia rozwiązań normatywnych polskich i wiodących państw zachodniej części kontynentu europejskiego, gdyż umożliwiają odnajdywanie paralelnych zjawisk w kulturze prawnej Europy Środkowo-Wschodniej. Dlatego warto je kontynuować, pracując wspólnie, do czego zainteresowanych zachęcam.

rec. *Karol Dąbrowski**

Bibliografia

Źródła

Akty prawne

Bekanntmachung des Gesetzes, die Kammer für Landwirthschaft betreffend. Publicirt am 25. April 1849, Gesetzblatt der freien Hansestadt, Bremen 1850.

Gesetz über die Landwirtschaftskammern. Vom 30. Juni 1894, Gesetz-Sammlung für die Königlichen Preußischen Staaten, Berlin 1894.

Gesetz über die Verfassung Elsaß-Lothringens. Vom 31. Mai 1911, Reichsgesetzblatt, 1911.

Gesetz über die Organisation der Landesverwaltung – Landesorganisationsgesetz. Vom 10. Juli 1962, Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Nordrhein-Westfalen, 1962.

Landesgesetz über die Landwirtschaftskammer Rheinland-Pfalz (LwKG). Vom 28. Juli 1970, Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Rheinland-Pfalz, 1970.

[28] Tak np. podczas konferencji *Odrodzenie polskiego samorządu gospodarczego*, zorganizowanej w Warszawie dnia 18 czerwca 2016 r.

[29] Zob. W. Kluth, *Verfassungsfragen der Privatisierung von Industrie- und Handelskammern*, München 1997.

* Dr, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; e-mail: karol.dabrowski@umcs.pl, https://orcid.org/0000-0002-4513-3873.

Gesetz über die Landwirtschaftskammer Niedersachsen (LwKG) in der Fassung vom 10. Februar 2003, Niedersächsisches Gesetz- und Verordnungsblatt, 2003.

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 1161 z późn. zm.

Literatura

Bagłajewska-Miglus E., Dudzicz J., *Tłumaczenie prawne i prawnicze jako szczególny rodzaj tłumaczenia specjalistycznego*, w: *Język(i) w prawie. Zastosowania językoznawstwa i translatoryki w praktyce prawniczej*, red. E. Kubicka, L. Zieliński, S. Żurowski, Toruń 2019.

Balcerek M., *Izby rolnicze w Republice Federalnej Niemiec*, w: *Samorząd w Polsce. Istota, formy, zadania*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2012.

Balcerek M., *Ustrój prawny samorządu rolniczego w Polsce i RFN. Studium porównawcze*, Przegląd Politologiczny 2012, nr 1.

Die Landwirtschaft Niedersachsens 1914-1964, red. A. Niemann, Hannover 1964.

Geszprych M., *Zagadnienia prawne dotyczące zmiany przeznaczenia gruntów rolnych, ze szczególnym uwzględnieniem pojęcia „obwiedni"*, Człowiek i Środowisko 2016, t. 40, nr 3-4.

Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, t. 3. *Nordrhein-Westfalen*, red. S. Corsten i in., Hildesheim 2006.

Hirte K., *Die deutsche Agrarpolitik und Agrarökonomik: Entstehung und Wandel zweier ambivalenter Disziplinen*, Wiesbaden 2019.

Jopek-Bosiacka A., *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa 2006.

Jopek-Bosiacka A., *Teoretycznoprawne i logiczne uwarunkowania przekładu prawnego*, Warszawa 2019.

Kierzkowska D., *Tłumaczenie prawnicze*, Warszawa 2007.

Kluth W., *Verfassungsfragen der Privatisierung von Industrie- und Handelskammern*, München 1997.

Kołodziej R., *Problemy terminologiczne w przekładzie polskich tekstów prawnych na język niemiecki (prawo pracy oraz prawo handlowe)*, w: *Przekład – teorie, terminy, terminologia*, red. M. Piotrowska, J. Dybiec-Gajer, Kraków 2012.

Pisarska A., Tomaszkiewicz T., *Współczesne tendencje przekładoznawcze*, Poznań 1998.

Raillard S., *Die See- und Küstenfischerei Mecklenburgs und Vorpommerns 1918 bis 1960*, München 2012.

Ustawa z dnia 11 lutego 1949 r. o Izbie Rolniczej kraju związkowego Nadrenia Północna-Westfalia, tłum. M. Geszprych, Studia Prawnicze KUL 2018, nr 3.

Will M., *Selbstverwaltung der Wirtschaft. Recht und Geschichte der Selbstverwaltung in den Industrie- und Handelskammern, Handwerksinnungen, Kreishandwerkerschaften, Handwerkskammern und Landwirtschaftskammern*, Tübingen 2010.

Zdanowicz A., *Zmiana przeznaczenia gruntów rolnych klas I-III na cele nierolnicze w kontekście stosowania tzw. obwiedni*, Człowiek i Środowisko 2018, t. 41, nr 1.

Netografia

https://alsace.chambre-agriculture.fr/ [dostęp: 30.12.2019 r.].
https://meurthe-et-moselle.chambre-agriculture.fr/ [dostęp: 30.12.2019 r.].
https://wpia.uksw.edu.pl/sites/default/files/doktoraty/Tabela%20do%20kadr%20os%c3%b3b%20kt%c3%b3re%20obroni%c5%82y%20prac%c4%99%20doktorsk%c4%85-1%20(2).pdf [dostęp: 29.12.2019 r.].
https://www.archive.nrw.de/LAV_NRW/jsp/bestand.jsp?archivNr=185&tektId=4055&expandId=4055 [dostęp: 30.12.2019 r.].
https://www.lwk-niedersachsen.de/index.cfm/portal/84/nav/1719/article/24532.html [dostęp: 30.12.2019 r.].